

Ольга ЛУК'ЯНЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент
Луганського державного інституту
культури і мистецтв

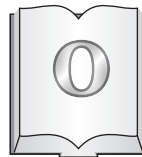
Ключові слова: краєзнавство, краєзнавчий компонент, навчальні компетентності, самостійна творча робота, джерельна база краєзнавства.

У статті висвітлено деякі аспекти використання краєзнавчого матеріалу в навчанні етнографії як ефективного засобу актуалізації навчальних компетентностей майбутніх діячів культури.

УДК 39 (0.75.8)

КРАЄЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ АКТУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ЕТНОГРАФІЇ

© Лук'яненко О., 2013

Останнім часом у тематиці наукових досліджень дедалі більше поширюється краєзнавча тенденція. Для української науки це доволі законне мірне явище, оскільки з кожним роком Україна утверджується як самостійна держава, зміцнює свої позиції у світовому просторі, триває процес переосмислення культурно-історичних, духовних і морально-етичних цінностей суспільства. Відповідно зростає інтерес і до історичного минулого країни, до етнічних коренів сучасних поколінь українців як нації загалом та до окремих регіональних її особливостей.

Краєзнавство – могутній засіб пізнання своєї «малої батьківщини», й це неодноразово підкреслювали корифеї вітчизняної педагогічної науки В. Сухомлинський, В. Скуратівський, Г. Ващенко. І нині краєзнавчі розвідки посідають одне з провідних місць у системі наукових досліджень багатьох учених. Але поряд із фундаментальними науковими пошуками ми не повинні забувати про багатий потенціал краєзнавства у, так би мовити, повсякденних його виявах у житті суспільства – у навчально-виховному процесі в закладах освіти, в організації культурно-масових за-

ходів, у творенні культурологічної аури нації діячами мистецтва на різних рівнях.

У педагогічній практиці Луганської державної академії культури і мистецтв складалася певна система формування навчальних компетентностей студентів засобами краєзнавства. Окремі аспекти цього питання ми висвітлювали в деяких публікаціях, обговорювали на науково-практичних конференціях [2; 4; 5; 6].

Етнографія – одна з дисциплін суспільно-гуманітарного циклу, яка вивчається в мистецькому вищому навчальному закладі і дає змогу широко використовувати потенційні можливості краєзнавства. Краєзнавство як засіб актуалізації навчальних компетентностей студентів на заняттях з етнографії є темою нашого дослідження. Саме краєзнавча інформація за своєю суттю здатна зацікавити творчу особистість, створити передумови для усвідомленого сприйняття знань, бажання подальшого самостійного аналітичного опрацювання навчального матеріалу. У процесі вивчення курсу значну роль відведено організації самостійної творчої роботи студентів – виконанню творчих завдань за професійним спрямуванням, написанню та захисту рефератів, захисту власних краєзнавчих проєктів. Навчальна дисципліна має на меті дати науково-практичні знання із загальної етнографії та етнографії рідного краю; ознайомити студентів із розвитком етнографічної думки в Україні з метою формування національної свідомості як однієї з обов'язкових умов подальшого становлення української нації; виховувати толерантне ставлення до націй і народів світу, формувати гуманістичні погляди та переконання молоді.

Особлива увага приділяється питанням культури та побуту українського народу, особливостям регіонального етнографічного вивчення Луганщини. До посібника з етнографії [1] уміщено додатковий інформаційний матеріал під рубрикою «Луганські літописи», який допомагає студентам збагатити краєзнавчі знання, оскільки містить відомості про історію заселення, історію культури рідного краю, про відомих особистостей, видатних краєзнавців, сучасних

науковців, які всебічно досліджують багату етнографію Луганщини. «Луганські літописи» дібрано до кожної теми як краєзнавче доповнення лекційного матеріалу.

Наприклад, до першої теми «Етнографія як наука. Історія світової етнографічної думки» вміщено матеріал про відомих дослідників луганського краю Володимира Даля та Бориса Грінченка. Звісно, запропонована інформація невелика за обсягом, вона передбачає подальшу самостійну поглиблену роботу над темою з додатковою спеціальною літературою, що спонукає студентів звернутись до матеріалів щорічних міжнародних далевських і грінченківських читань, стимулює бажання відвідати музеї, відкриті як данина поваги луганців до знаменитих діячів науки й культури Луганщини. Наступна тема – логічне продовження попередньої. До теми «Світові музейні етнографічні центри» залучено матеріали III всеукраїнської науково-практичної конференції [5] про витоки музейної справи на Луганщині та історію створення Луганського обласного краєзнавчого музею. Поштовхом для подальших досліджень стала інформація про культурно-просвітницьку діяльність працівників обласного музею, які з грудня 1927 року проводили щотижневі краєзнавчі семінари з питань краєзнавства, археології, етнографії, фольклористики. Відвідування Луганського обласного краєзнавчого музею, окрема екскурсія до етнографічного відділу виводять студентів за межі бібліотеки академії, урізноманітнюють семінарські й практичні заняття.

До деяких тем уміщено результати досліджень науковців, педагогів, уривки з науково-популярної та художньої літератури з метою ознайомлення з напрямками наукових досліджень провідних учених краю, залучення студентів до пошукової діяльності та формування науково-дослідницьких навичок.

Загалом, джерельною базою для самостійної краєзнавчої творчої роботи студентів визначено:

- матеріали конференцій;
- матеріали збірників наукових праць;
- матеріали електронних баз даних крає-

знавчого відділу Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького;

- художня література;
- науково-публіцистична література;
- медіа-інформація.

Прокоментуємо приклади використання запропонованих джерел. У процесі навчання етнографії, звертаючись до матеріалів III всеукраїнської науково-практичної конференції [5], студенти дізнаються не лише про історію перших музеїв краю, а й про перші осередки художньо-естетичного виховання на Луганщині у 20-х роках ХХ ст. Одним із таких був дитячий музичний оперний театр під керівництвом Михайла Кушліна. Для майбутніх діячів сцени (акторів, режисерів) інформація про зародження й діяльність цього феномену, головною метою якого був гармонійний розвиток особистості засобами музично-театрального мистецтва, стала дієвим прикладом творчого служіння культурі.

Дитячий музичний оперний театр був створений у 1921 році. Добираючи матеріал для повідомлень, студенти дізнаються про вистави дитячого театру, дитячі опери, концерти. Продовжуючи тему дослідження, аналізують інформацію про перші вистави театру для дорослих. У такий спосіб вони не лише набувають знання з історії культури рідного краю, а й дізнаються про витоки своєї професійної справи, що має непересічне значення для становлення професійних компетентностей майбутніх діячів культури.

Ефективною ілюстрацією етнографічних методів є матеріали фольклорно-етнографічних експедицій. До тем третього розділу, присвячених українській етнографії, уміщено інформацію, зібрану під час етнографічних експедицій рідним краєм. Особливе місце тут належить студентським експедиціям під керівництвом викладача інституту Т. Теремової, яка зазначає: «Фольклорні експедиції – це своєрідна екологічна програма, що втілює думку про необхідність охорони середовища мешкання людства, важливими компонентами якого є мова, народна культура, звичаї, традиції та етичні норми кожного на-

роду» [1, 134]. До експедиційних матеріалів студенти звертаються, виконуючи творчі завдання про традиційні свята та обряди своєї місцевості, готуючи повідомлення про багатостічну культуру Луганщини. Адже наш край став другою батьківщиною для людей понад ста різних національностей, і одним із виявів толерантного ставлення до національних меншин Слобожанщини стали традиційні щорічні фестивалі національних культур: «Мій дім, моя батьківщина – Луганщина і Україна», «Любо», «Слобожанський спас», «Дивосвіт народної творчості», «Стежками Лемківщини», «Свято національних культур Луганщини». Студенти отримують творчі завдання щодо моделювання таких свят з урахуванням національних традицій. Практика написання сценаріїв народних свят календарного циклу, драматизація їх за власною режисурою з використанням початкових професійних умінь поглиблюють зацікавленість навчанням, активізують навчальну діяльність студентів. А використання сучасних методів етнографічних досліджень (відеозаписів) допомагає студентам ефективніше сприймати та застосовувати отриману інформацію, сприяє формуванню стійких етнографічних навичок, необхідних для формування спеціальних компетентностей. Знання, збагачені професійно значущою інформацією, набуті під час вивчення етнографії, закріплюють спеціальні уміння, що значно підвищує професійну цінність перших.

Надзвичайно цікавою та ефективною в методичному аспекті є науково-дослідна робота студентів із матеріалами краєзнавчих баз даних Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького [3]. Матеріали бібліотеки зберігаються і на традиційних носіях, і в електронних варіантах за декількома базами даних. Одна з них – «Видатні діячі Луганщини», де розміщено інформацію про майже 300 діячів нашого краю у сфері науки, культури, мистецтва та освіти. Студенти – майбутні актори, режисери, диктори телебачення – мають можливість дослідити діяльність відомих працівників культури (М. Голубовича, В. Андріяненка, Д. Якубович та багатьох інших), які уславили наш край.

Краєзнавча база «Пам'ятники Луганщини» налічує 1614 пам'яток археології, 921 пам'ятку історії та монументально-го мистецтва. Аналітична робота з означеною інформацією допомагає студентам визначити стан історико-культурної спадщини нашого регіону під час виконання таких творчих завдань, як написання уявних репортажів про святкування традиційних народних свят, відтворення національних звичаїв луганців тощо.

Наступна база – «Літературно-історичний архів письменників Луганщини». Для студентів, які вивчають етнографію, вона цікава передусім тим, що містить також матеріали історико-етнографічних експедицій рідним краєм, записи збирачів усної народної творчості Є. Коновалова, О. Міхно, Т. Теремової.

Частково етнографічний матеріал розміщено на порталах баз «Інформаційний портрет Луганського регіону (1938–2011)», «Літературний спадок Б. Грінченка».

Стійкі навички роботи зі спеціальною та науково-популярною літературою закріплюються під час підготовки повідомлень про дослідників-краєзнавців В. Висоцького, В. Подова, Ю. Темника, А. Ямкового на

матеріалах бази даних «Видатні краєзнавці Луганщини». Праці про символіку луганського краю, історію його заселення, про життя й творчість видатних особистостей та багато інших досліджень луганських краєзнавців суттєво збагачують знання студентів, поглиблюють їхні уявлення про минувшину нашого регіону. Працюючи з краєзнавчою інформацією, студенти закріплюють навички роботи зі спеціальною навчальною та науково-популярною літературою, необхідні їм у подальшому навчанні, та спеціальні уміння майбутньої професійної діяльності.

Отже, у роботі з краєзнавчим компонентом значною мірою активізуються механізми навчальної діяльності, формуються науково-дослідні уміння, стійкий інтерес до регіональних етнічних цінностей. Загалом, використання краєзнавчого матеріалу в навчанні етнографії у мистецькому ВНЗ сприяє поглибленню знань з історії культури рідного краю та закріпленню навичок навчально-пізнавальної діяльності студентів, формуванню спеціальних компетентностей, необхідних у подальшій самостійній професійній творчості, допомагає духовному збагаченню майбутніх діячів культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна етнографія : навч. посіб. / укл. О. Г. Лук'яненко; Луган. держ. ін-т культури і мистецтв. – Луганськ : Вид-во ЛДІКМ, 2011. – 164 с. : іл.
2. Засоби краєзнавства у формуванні функціональних компетентностей майбутніх спеціалістів з бібліотечно-інформаційних систем / О. Г. Лук'яненко // Вища освіта України – Дод. 4. – Т. VI (18). – 2009 р. – Тем. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К., 2009. – С. 286–291.
3. Інформаційний портал Луганського регіону (1938–2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lrp.lg.ua>
4. Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка : зб. наук. праць / Луган. держ. ін-т культури і мистецтв. – Вип. 12 (2010). – Луганськ : Вид-во ЛДІКМ, 2010. – 100 с.
5. Час. Сусільство. Бібліотека : мат-ли III всеук. наук.-практ. конф.; Луганськ, 26-27 листопада 2009 р. / Луган. держ. ін-т культури і мистецтв. – Луганськ : Вид-во ЛДІКМ, 2009. – 112 с.
6. Очерки истории культуры Луганщины : кол. моногр. / [Журавлёва Т. Л. та ін.]. – Луганск : Шико, 2012. – 240 с.

CITED LITERATURE

1. General ethnography : tutorial / Author O. G. Lukyanchenko; Luhansk state institute of culture and arts. – Luhansk : LSICA Press, 2011. – 164 p. : illustrated ed.
2. Means of ethnology in the formation of specialists functional in library and information systems / O. G. Lukyanchenko // The higher education in Ukraine. – 4-th addition. – Volume VI (18). – 2009. – Thematic issue «Higher Education in Ukraine in the context of integration to the European educational space». – K., 2009. – P. 286–291.
3. Portal Luhansk region (1938–2011). [Web site]. – Access mode: <http://www.lrp.lg.ua>.
4. The problems of modernity: culture, art, pedagogics : Digest of scientific papers, Luhansk State Institute of culture and the arts. – Issue 12 (2010). – Luhansk : LSICA Press, 2010. – 100 p.
5. Time. Society. Library : materials of the III-rd All-Ukrainian scientific and practical conference; Luhansk, November 26–27, 2009 / Luhansk State Institute of Culture and Arts. – Luhansk : LSICA Press, 2009. – 112 p.
6. Essays of Luhansk's region history culture : collect. monograph. / [Zhuravlyova T. L. and others]. – Luhansk : Shiko Press, 2012. – 240 p.